

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ

САМАРКАНД ДАВЛАТ АРХИТЕКТУРА –КУРИЛИШ ИНСТИТУТИ

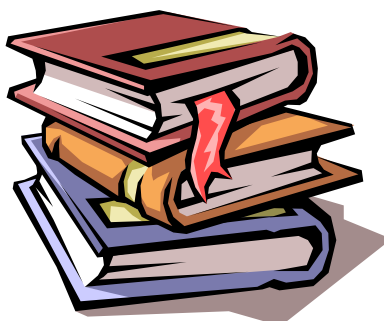
«Касбий таълим» кафедраси

«КАСБИЙ ТАЪЛИМ УСЛУБИЁТИ»

фанидан

АМАЛИЙ ИШЛАР

(Касбий таълим йўналиши бўйича таълим олаётган бакалаврлар учун)
услубий кўрсатма

Самарканд 2015

Тузувчилар:

СамДАКИ
"Касбий таълим" кафедраси
ўқит. И.Эгамов
"

Такризчилар:

СамДАКИ
"Касбий таълим" кафедраси
т.ф.н., доц. Аслиев С.А.

КИРИШ

Узбекистон Республикаси Олий мажлисининг IX сессиясида президентимиз Ислом Каримов ҳаётимизнинг ҳал этувчи муҳим масалалари каторида таълим-тарбия тизимини тубдан узгартириш, уни янги замон талаби даражасига кутариш масалалари муҳокама қилинди, Узбекистон олдида турган турли-туман иқтисодий ва социал вазифалар муваффақиятли ҳал этилиши учун меҳнат унумдолиги жадал устирилиши, барча ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлиги оширилиши, фан-техника тараккияти жадаллаштирилиши зарур. Иқтисодий жихатдан юксалишнинг асосий шарти қул меҳнат хиссасини кескин камайтириш, ишлаб чиқаришни автоматлаштиришдир. Ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, янги техника ва илгор технологиянинг жорий этилиши ишчилар меҳнатининг характери ва мазмунидаги узгаришларни қул жихатдан белгилаб беради ва уларнинг маданий-техник савиясига юқори талаблар қуяди, Булар хунар-техника таълими тизимидаги уқув юртларида малакали ишчилар тайёрлашнинг мазмуни, формалари ва услубларини янада такомиллаштиришни, авваламбор, ишлаб чиқариш таълимиши такомиллаштиришни талаб этади.

1. Тажриба – амалий ишлар тизим ва уларга рахбарлик килиш.

Укув жараёнининг асосий боскичларидан бири билимларни амалда тадбик этишдан иборат, бунинг натижасида укувчиларда укув ва малакалар хосил килинади. Умумтехника ва махсус фанларни урганишда олинган билимларни амалда тадбиик этиш формаларидан бири тажриба ишлари ва амалий ишлардир. Тажриба ва амалий ишлардан кузланган мақсад – укувчиларга мазмуни жахитдан умумтехника ва махсус фанлар билан боғлиқ булган технологик жараёнлар, техникавий ходисалар, умумий қонуниятлар, амалий қоидаларни урганишдир, Тажриба ва амалий ишлар давомида укувчилар узларидаги мавжуд билимларни тушунадидар, мустақамлайдилар ва қенгайтирадилар, бу билимларни тадбик этишга урганадилар, бу эса касбий маҳоратни ошириш учун ниҳоятда зарурдир, Уз вазифаси, укув жараёнида тутган урни жихатидан умумтехника ва махсус фанлар буйича қилинадиган тажриба-амалий ишлар назарий таълим билан ишлаб чиқариш таълими орасида оралик вазифани эгаллайди, ҳамда малакали ишчилар тайёрлашнинг бу икки томонини узаро боғлашнинг энг муҳим воситаларидан ҳисобланади. Мутахассислик фанларини ўқитиш услуги фанининг амалий ва тажриба дарслари маърузалар ўқилиши билан бирга параллел равишда олиб борилади. Талаба педагогика тизимидаги фанлардан ташқари у махсус фанларни ҳам чуқур урганиши дарқор. Бундай фанларга изланиш услуги ва воситалари, технологик жараёнларни моделлаштириш, тикувчилик технологияси, газлама ва трикотаж технологияси: йигирув технологияси фанлари ҳисобланади. Мутахассислик фанларини ўқитиш услугиёти фани икки қисмдан иборат:

1. Фаннинг умумий саволлари.
2. Фаннинг хусусий саволлари.

Биринчи қисмда туқимачилик ва енгил саноат машина ва жихозлари соҳаси буйича фанларни ўқитиш услугиётини психо-педагогик муаммолар (масалан, укувчиларни тарбиялашда укув-тарбиявий ишларни ташқил қилишда йул-йуриқлар бериш, ўқитиш жараёнида техник фикрлашни такомиллаштириш, муаммоли таълим назарияси).

Иккинчи кисмида уқитиш услуби бўйича талабалар қуникмава малакалари, умумий билмиалрни конкретлаштириш, фаннинг асосий ва қийин саволлари қурилади, Маърузада берилган материал талаба томонидан такомиллаштирибгина қолмасдан, балки у бу материални мустикал узлаштириши қерак. Талаба нимани бақариб билса, уни фақат мустикам такомиллаштириш эмас, мустикал бақариши ҳам қерак. Бунинг учун тақриба ва амалий ишларида қатнашиши дарқор. Амалий ва тақриба иш мавзулари. Бундан ташқари талаба бу фан бўйича қурс иши ва ҳисобот топширади. Тақриба ишлари 11 форматда (297x210 мм) бақариш ва усти оқ ватманда бўлиши қерак. Булақак уқитувчилар уқувчиларни қандай уқитса, шундай тарбиялашда, яъни у барча ишларни сифатли бақаришга ундайди. Талаба қурс иши, ҳисобот, амалиёт тақриба ишларни топширади.

АМАЛИЙ ИШИ 1.

Мавзу: КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРИНИНГ УКУВ РЕЖАСИ, ДАСТУРИНИ ТАХЛИЛ КИЛИШ.

Ишнинг мақсади: Булажак уқитувчиларни уқув-услугий хужжатлар билан таништириш ва уларни тахлил қилишда билим қуникмаларни шакллантириш.

Назарий қисм.

Ёш уқитувчи махсус фанни уқитишда узини мустақил шаклланишида, касб йуналишида таълим беришда мутахассислик малака тавсифномани билиши лозим.

Малака тавсифномаси хунар ва касбга ягона таъриф малака маълумотномаси (квалификацион тавсифнома) асосида тузилади. Бу кулланма ишлаб чиқаришда курсатилган ихтисослик мутахассислик буйича билим ва қуникмалар кетма-кетлигини уз ичига олади.

Малака тавсифномаси турли хил фанларнинг уқув режаси ва уқув дастурини тузиш учун асосий негиз ҳисобланади. Уқув режаси деб – умумий қилиб айтганда таълим дастури хужжатлари тупламага айтилади.

Уқув режаси давлат директива хужжатлари асосида тузилади ва унда уқув юртининг йуналиш соҳаси: мақсад ва вазифалари, талабалар сони ва уқув муддати кенг курсатилади.

Уқув режаси фан ва техника, технология, ишлаб чиқаришнинг нафакат ҳозирги ҳолатини, балки келажакда шу соҳа йуналишининг таракқиети тугрисидаги билим ва маълумотларни муддатини олдиндан аниқлайди. Уқув режасидан мазкур уқув юртидаги уқув-тарбия жараёнининг мазмунини, турларини, хажми, муддати, фанлар кетма-кетлигини аниқланади, Хар бир уқув дастурининг бажарилиши учун уқув режаси мажбурий хужжат ҳисобланади ва унга 3-5 йил мобайнида фақат таълим Вазирлиги томонидан узгартиришлар киритилади.

Уқув режасига қуйидаги уқув дастурлари эужжатлари қиради:

1. Квалификацион тавсифнома.

2. Соатлар сеткаси.
3. Йигма-тематик режа.
4. Укув дастури.

(Масалан, деканат томонидан укув режаси, семестрлар соатлар, ишлаб чиқариш таълими).

Укув дастури – давлат ҳужжати бўлиб, ундан назарий ва ишлаб чиқариш таълимнинг мазмуни, мавзулари, мажбурий ҳажми, уқитилиши кетма-кетлиги аниқланади.

Укув дастури қуйидагиларни ургатади:

1. Фаннинг номи.
2. Мазмуни.
3. Билим ва қунимклара ҳажми.
4. Мавзулар, бўлимлар, савол мавзуларининг руйхати.
5. Уқитилиш кетма-кетлиги (Кириш, мавзу).
6. Хар бир мавзу учун ажратилган соатлар сони.
7. Тажриба ва амалий машғулотлар руйхати.
8. Укув адабиётлар.
9. Қулланма ва уқитиш воситаларининг руйхати.

Укув дастурини хар бир уқитувчи ва ишлаб чиқариш таълими устаси бажариши мажбуриятдир.

Услубий нуқтаи назардан укув дастурларига фан ва техника, технология, ишлаб чиқаришдаги янги ютуқларни жаҳон андазалари талаби асосида унинг асоси ва мазмуни сакланган ҳолда шу укув юртининг услубий комиссияси қуриб чиқади ва узгартириш киритади.

Укув режелари ва дастурлари халқ ҳужалиги ишчиларининг ижобий тайёргарлигига нисбатан қуядиган асосий талабларни ақс эттирувчи маҳорат тавсифномаси асосида тузилади. Укув режаларида укув фанлари руйхати келтирилади уларни урганиш вақти, укув машғулотлар режими курсатилади. Укув режаларида ижтимоий фанларни урганишга алоҳида соат ажратилади. Унда таътилларнинг канча давом этиши белгиланади. Укувчилар учун укув режасига

киритилган хар кайси фан учун нималарни ва кай ишчинликда урганиш кераклиги, шу билан бирга укувчилар эгаллаши керак булган билим, малакалар хажми киритилади. Дастурлар мавзуий режа ва дастурдан иборат булиб мавзуий режада фаннинг урганиши ишчинликда жойлаштирилган мавзулар ва унга ажратилган вақт келтирилади. Дастурлар уз ичига махсус мутахассислик фанлари буйича сохаларни ва кискача мазмунини уз ичига олади. Укув режалари асосида укутувчи иш режаси тузади ва хужжат укув юрти бошкармаси томонидан тасдикланади.

Ишнинг бориши.

1. Аник мутахассислик буйича дастур туплами ва хужжатлар билан танишиб чикиш (укув режалари качон ва ким томонидан тасдикланган, укув муддати).
2. Дастур хужжати тупламининг таркибий кисми санаб утилсин, кискача тавсиф берилсин.
3. Курсатилган касб малака тавсифномаси билан танишиш. (касби, ихтисоси).
4. «Хар бир мутахассис уз касби сохаси буйича нималарни билиши керак» рубрикаси остидаги керакли пунктларни танлаш.
5. Билим ва куникмаларни шакллантиришда сайланган мавзулар учун укув элементларини танлаш. (Укув элементлари – фан хакида тушунча, билим ва куникмаларни шакллантирувчи мавзу).
6. Берилган саволларнинг хар бир пунктида талаб этилган ёзувлар бажарилсин.
7. Хулосалаш.

Уз-узини текшириш саволлари.

1. Квалификацион тавсифнома нима?
2. Нима учун укув дастури ва укув режаси давлат хужжати хисобланади?
3. Укув дастури нималарни ургатади?

АМАЛИЙ ИШИ 2.

Мавзу: Мутахассислик фанлари буйича перспектив мавзуий ва дарс режаларини тузиш.

Ишнинг мақсади: Укув дастурлари мавзулари асосида перспектив-мавзуий режа тузиш оркали бошлангич куникмаларни шакллантириш.

Назарий қисм.

Дарс-бутун бир тизимни, унда таълим ва тарбиявий мақсад ва вазифалар такомилланади, усади, уқитувчи эса дарсни режалаштиради, ҳамда олдиндан тайёрлайди. Режалаштириш одатда перспектив-тематик режа ва перктив дарс режаларидан ташкил топади. Яхши уйланган перспектив-мавзуий режа уқитувчига ҳозирги замон ва ҳар томонлама уқув жараёнининг материал-техник базаси буйича тайёрлашга, шунингдек назариянинг ишлаб чиқариш билан боғлиқлигини таъминлашга шароит яратади. Перспектив-мавзуий режа дарслар тизимини тугри ташкил этишда ва кейинги дарсда тайёрланишда янгиликлар келтиради. Бу тажриба машғулотида перспектив-тематик режани тузишда уқитувчи ҳаракатлари кетма-кетлигини келтирамиз.

№	Этаплар	Мақсадлар
1	2	3
1	Квалификацион характеристикани урганиш	1.Касблар буйича ёш квалификацион ишчилар қандай дарс ва билимлар олишини юзага чиқариш. 2.Предмет мақсади ва вазифаларини аниқлаш.
2	Уқув режаси ва дастури Билан танишиш	1.Мазкур уқув юртида уқитиладиган фаннинг тарбия тизимидаги урнини юзага чиқариш. 2. Дастур буйича уқувчиларга шаклландиган билим, малака,қуникмалар ҳажми ҳақида тушунчалар бериш.
3	Мавзу буйича уқув материали мазмунини тахлил қилиш.	1.Аниқлаш: а) мавзунини урганишдаги тушунчалар б) улардан биринчи учраганларни

		<p>аниклаш.</p> <p>2.Укув материали хажми ва дарслар буйича кетма-кетлигини аниклаш.</p>
4	Ишлаб чиқаришнинг фанлараро боғликлиги тахлили.	<p>1.Тарбия мавзусидаги тушунчалар, бу укув материални дарслар буйича таксимлашда кул келади.</p> <p>2.Ишлаб чиқариш дарслари тушунчаларини урганиш.</p>
5	Дарс тизимларини кайта ишлаш.	<p>1.Тарбия учун киритилган асосий тушунчалар,улар мураккаблиги,янги билимларни такомиллаштириш дарсларини аниклаш.</p> <p>2.Амалиётда билимларни куллаш буйича укувчиларга канака куникмалар хосил булишни дастур буйича аниклаш, билим юкламаларни шакллантириувчи дарсларни жорий этиш.</p> <p>3.Укувчилар билимларини тизимлаштирувчи,шунингдек текширув ишларини олиб боришга багишланган умумий тузилишдан дарслар сонини аниклаш.</p> <p>4.Укув жараёнини активлаштирувчи турли йуналишдаги дарс тизимини аниклаш.</p>
6	Мустакил ишларни кайта ишлаш тизими.	<p>1.Берилган мавзу материалларида куникмаларнинг мустакил кетма-кетликда шаклланишини аниклаш.</p> <p>2.Юкорида курсатилган куникмалар шаклланиши даражасини аниклаш.</p> <p>3.Билимлар усиш динамикасини урганиш.</p> <p>4.Дарсликлар,укув</p>

		кулланмалари, топширик ва машқлар материаллини тахлил қилиш.
7	УТВ комплексини тайёрлаш.	1. УТВ дан нималар борлигини аниқлаш. 2. Улар тугрилигини текшириш.
8	Дидактик материаллар комплексини тайёрлаш.	1. Канака дидактик материаллар кулланилишини аниқлаш. 2. Таркатувчи материаллар тайёрлаш.
9	Оптималликни аниқлаш.	1. Билим, қуникмаларни укувчиларга мустақкамлаш. 2. Укувчиларнинг синфдан ташқари ишларни бажаришда шароитлар яратиш.

Ишнинг бориши ва бажариш тартиби.

1. Касб-хунар коллежларида укув дастурлари мавзулари асосида тузилган перспектив-мавзуий ва дарс режалари билан танишиш ва уларга тавсиянома бериш.
2. Мутахассислик фани буйича мавзу танлаш ва перспектив-мавзуий ва дарс режаларини тузиш.
3. Намуна I ва II ларни тахлил қилиш.
4. Иш буйича хулоса чиқариш.

Уз-узини текшириш саволлари.

1. Укув режасининг қисқача педагогик тахлилини беринг.
2. Перспектив-мавзуий ва дарс режаларининг ахамияти нимадан иборат?
3. Дарс режаси тузишининг укитувчи учун ахамияти нимадан иборат?

Перспектив – мавзуй режа.

Намуна 1

Мавзунинг номи, мазмуни	Янги мавзуни урганиш формаси	Мавзу мақсад	Уқитувчилар билан мустақил ишлаш	УТВ	Фанлараро боғлиқлиги	Уйга вазифа

Перспектив – дарс режаси.

Намуна 2

Дарс номи, мазмуни	Дарс тури	Дарсда қулланиладиган услублар	Дидактик материаллар ва УТВ	Қулланиладиган адабиётлар	Мустақил иш	Уйга вазифа

АМАЛИЙ ИШИ 3.

Мавзу: Касб-хунар коллежларида мутахассислик фанлари буйича дарсни кузатиш ва тахлил килиш.

Ишнинг мақсади: Булажак мутахассислик фан уқитувчилари дарсни тахлил килиш педагогик фаолиятини урганиш, билим, қуникмаларни шакллантириш.

Назарий қисм.

Хунар-техника билим юртлири, назоратнинг мақсади – бу энг аввало уқитувчининг уқув – тарбиявий иш ҳамда уқувчиларнинг билимлари, қуникма ва малакалар сифатини оширишдир. Унинг мухим мохияти муваффақиятлар ва муваффақиятларсизликларнинг сабабларини чуқур тахлил килиш.

Назорат кетидан чуқур илмий асосланган тахлил булиши ва шунинг асосида уқув-тарбиявий жараёнини такомиллаштириш буйича, дарсни такомиллаштириш буйича тавсиялар, талифлар ишлаб чиқилиши керак. Дарсни тахлил килишда уқитувчининг фаолияти ва уқувчиларнинг фаолиятлари ҳисобга олинади. Талаба турли хил ва қуринишдаги дарсларни утиши ва унга тайёрлашни урганиши лозим.

Маърузаларда уқитувчиларнинг дарсларга тайёрланиш саволлари, уқув жараёнини режалаш ва ташкил этиш фарқлари, уқитиш услублари ёритилади. Буларнинг ҳаммаси хунар-техника билим юртлири да тажрибали уқитувчилар дарсларида яққол қуринади. Талаба, тажрибали уқитувчилар дарсларига катнашиши ва уларни назорат қила билиши керак, бу назорат талаба учун қургазмали намуна булади. Уқитувчи фақат дарс утишини урганибгина қолмасдан, балки дарсни назорат қилиб тахлил килишини урганмоғи, улар асосида ҳулосалар чиқара олмоғи лозим. Умумий тахлилда уқитиш мақсади ва мазмуни, дарс тузилиши, таълим услублари, усуллари, ташкилий формалари, уқитиш воситалари уқитувчиларнинг ҳулки, уқитувчининг ш услуби, дарс натижалари эътиборга олинади.

Дарс тахлил жараёнида, дарс буйича уқитувчи билан суҳбатлаши давомида энг аввало баъзи психологик томонларни ҳисобга олиш ва ижобий жушқин тус бериш, узаро хайрихоҳлик, ишонч руҳини пайдо қилиш керак.

Кузатиш мақсадлари: амалиётда уқув жараёнларини ташкил этиш дарс формалари билан танишиш, дарснинг барча элементларини тахлил қилиш ҳақида билимларни шакллантириш ва таълим жараёни смарадорлиги ҳақида хулосалар чиқариш. Маърузаларда, дрсликларда таълим услублари, шунингдек уқитувчининг уқитиш дарсларида тайёрланиш ҳақидаги саволлар, уқув жараёнларни режалаш ва ташкил этиш формалари ёрқинлаштирилади. Буларнинг ҳаммаси коллежда ишлайдиган тажрибали уқитувчилар орқали амалга оширилади. Уқитувчи фақатгина дарсни олиб боришни билибгина қолмай, балки дарсларни қузат билиши ва тахлил қила олиш дарқор.

Уқитувчи дарси ва меҳнатини критик баҳолаш педагогик жараёнда қамчиликларни тузатиш ва юқори самарага эга бўлиш учун ёрдам беради. Агар уқитувчи узининг дарсини ва ҳамқасби дарсларини тахлил қила олса, у тезда тажрибаларини такомиллаштириш ва педагогик маҳоратини ошириши мумкин. Дарсни қузатиш ва тахлил қила олса, у тезда тажрибаларини такомиллаштириш ва педагогик маҳоратини ошириши мумкин. Дарсни қузатиш ва тахлил этишда қуйидагиларга асосий эътибор бериш керак:

1. Мавзу, мақсад ва дарс тури;
2. Дрснинг бошланиш ва тугаш вақтлари, тартиб ва уқувчилар активлиги;
3. Дарс тузилиши. Утилган мавзунини такрорлаш ва янги билимлар беришда уқитувчи томонидан қулланилган услублар.
4. Дарсда уқув материални мустақамлаш ва такомиллаштиришни текшириш услублари;
5. Уқитишнинг замонавий техник воситалари ва намоёиш қилинадиган материалларни қуллаш. Қулланишнинг билимлиги ва мақсадлиги;
6. Дарсда уқувчиларнинг мустақил ишлашда уқитувчи раҳбарлиги;
7. Уқувчиларга уқитувчи томонидан берилган уйга вазифани эълон қилишнинг тугрилиги ва тушунарлиги;

8. Дарсда уқитувчи нутқ маданияти, хулқи, узини тутта билиши ва х.з.

Ишнинг бориш тартиби.

1. Касб-хунар коллежларда ишлаб чиқариш таълими машғулотларини кузатиш ва мустақил таҳлил қилиш.

2. Мутахассислик фани бўйича дарсни кузатиш.

3. Дарснинг тури ва тузилишини аниқлаш, уқитувчининг бир иш босқичидан иккинчисига ўтишни таҳлил қилиш.

4. Наъмуна I ни таҳлил қилиш.

5. Иш бўйича хулосалар чиқариш.

Ўз-ўзини текшириш саволлари.

1. Ишлаб чиқариш таълими дарслари тузилишини таърифланг.

2. Дарсни кузатиш ва таҳлил қилишда нималарга эътибор бериш керак.

3. «Йиғирув технологияси» дарсларини олиб бориш босқичларини айтиб ўтинг.

Намуна 1.

Таҳлил ва кузатишдаги асосий элементлар	Таҳлил ва кузатувдаги натижалар	Қамчилик ва хулосалар

АМАЛИЙ ИШИ 4.

Мавзу: Мутахассислик фанлари уқитиш услуби ва ишлаб чиқаришни урганиш буйича намойиш қилинадиган материалларни қайта ишлаш.

Ишдан мақсад: Махсус фанларни уқитишда қурғазмали услублар орқали талабаларга қуникмаларни ҳосил қилиш.

Назарий қисм.

Қурғазмали қуроқларни намойиш этш бу шундай услубқи, бунда уқувчиларга технологик жараён ва техник объектлар ҳақида аниқ ва конкрет образлар ҳосил булади.

Дарсда турли қуриниш ва формаларда қурғазмали қуроқларни қуллаш уқитувчи мавзуни тушунтиришларни уқитувчининг яхши урганишига олиб келади.

Табиий объектларни реал шароитда қузатиш, урмонда, утлоқда утказилади, станоклар, комбайнлар, тракторлар, машиналар ишини қузатадилар. Намойиш қилинадиган предметлар қурғазмали булиши учун детал булакчалари ва техника воситаларини баъзи устки қопламаларини буяш тавсия қилинади. Бу услублар орасидан меҳнат усуқларини қурсатиб бериш услубини қурсатиш лозим, уста бу услубини қуллаб уқувчилар онқида улар узлаштириб олиши керак булган меҳнат ҳаракатларининг образини шакллантиради. Усуқ ва операцияларни урганиш даврида бу услуб алоҳида аҳамиятга эга.

Қурғазмали қуллаңмалар ҳажмий ва тасвири қуллаңмаларга булинади. Тасвири қуллаңмаларга буялган плакатлар, диаграммалар қиради. Иш жойини ташқил қилишни қурсатувчи плакатлар, плакат инструкциялар яхши қуллаңмалар ҳисобланади.

Ҳажмий қуллаңмалар – машина, станок, аппаратнинг детал ва узеллари моделларининг макетларидир. Таълим жараёнида уқув фильмлари, диопозитивлар, диафильмлар, магнитофон ёзувлари ҳамда зарур тасаввурларни шакллантириш ва

ёдга келтириш имконини берадиган бошка техника воситаларидан кенг фойдаланилади.

Ишлаб чиқариш таълимини такомиллаштириш йулларидан бири **укитишнинг хар хил техник воситалари (УТВ) дан фойдаланишдир.** Ишлаб чиқариш таълимида УТВ дан фойдаланиш уларни назарий укитишда куллашга нисбатан узига хос хусусиятларига эга. Агар махсус, умумтехник ва умумтаълим предметларидан дарс беришда УТВ асосан таълимнинг курсатмалилигини оширса, ишлаб чиқариш таълимида эса УТВ ни куллашдан асосий мақсад укув ва куникмалар шакллантиришни такомиллаштиришдан иборат. Ишлаб чиқариш таълимининг техник воситаларидан химиклар, транспорт воситаларининг хайдовчилари, курилиш машиналари машинистлари, электр пайвандчиларни укитаётганда кулланиладиган тренажёрларни, булгуси тракторчилар, машинистлар, операторларнинг техник жихатдан эшита билиш кобилиятини ривожлантириш учун фойдаланиладиган овоз ёзиб олиш курилмаларини айтиб утиш лозим. Умумслесарлик ишларига урганаётганда эговлаш, арра билан киркиш, кесиш резьба киркиш каби операциялар приёмларини бажаришда харакат килиш укувчилари ва куникмаларини хосил килиш учун машк мосламаларидан (баъзан улар тренажёрлар деб аталади) кенг фойдаланиш етарлидир.

Бундай мосламалардан фойдаланишнинг педагогик мохияти тренировка машкларини бажариш жараёнида укувчиларнинг уз-узини самарали жорий контрол килиниши таъминлашдир. Жорий контролни таъминлаш усулига шошилишч информация асос килиб олинган. Унинг мохияти шундан иборатки, укувчи мехнат харакатларини бажариш жараёнида йул куяётган хатолар тугрисида махсус курилмалар ёрдамида сигналлар олади. Шошилишч информация олиш укувчиларга уз-узини жорий контрол килишда ёрдам беради, бу эса уларда касбий куникмани шаклланишини тезлаштиради. Тадкикотларнинг курсатишича шошилишч информацияни куллаш машк мосламалари ёрдамида машклар килиш жараёнида йул куйиладиган хатоларни оддий усуллар билан утказиладиган машклардагига нисбатан 2-2,5 марта камайтиришга имкон беради.

Ишнинг бориши.

1. Таълимнинг кургазмали услубларини куллаш назарий қисми билан танишиш.
2. Уқувчиларнинг мавзуни қабул қилиш ва такомиллаштиришда кулланиладиган кургазмали материаллар қуринишини уйлаб чиқиш.
3. Объектларни намойиш қилинадиган материалларни қайта ишлаш.
4. Мутахассислик фан бўйича намойиш қилинадиган материалларни тайёрлаш.

Уз-узини текшириш саволлари.

1. Таълим услубларини айтиб беринг ва таърифланг.
2. Кургазмали услублар мақсади нимадан иборат?
3. Уқувчилар ишлаб чиқариш таълимида қанақа услубларни куллаш фойдали деб уйлайсиз?

АМАЛИЙ ИШИ 5

***Мавзу:* Мутахассислик фани бўйича назарий таълими ва
Ишлаб чиқариш дарси конспектларини тузиш.**

Ишдан мақсад: Ишлаб чиқариш таълими усталари ва уқитувчиларига ихтисос бўйича режа-конспектни қуриш ва тузишни ургатиш.

Назарий қисм.

Дарсни утқизиш учун асосий ҳужжат унинг режасидир. Яхши уйлаб ва мохирона тузилган дарс режаси ҳар бир саволнинг ортиқча батафсилликсиз етарли даражада тулик ва мантиқан ёритиб берилишини, дарс вақтидан самарали фойдаланишни, уни утқизишнинг рационал ташкил қилинишини таъминлайди. Бирок, дарс режаси дарсга синчиклаб тайёрланишининг мантикий нихояси булсагина буларнинг ҳаммасига эришиш мумкин булади. Дарс режаси қанчалик

яхши тузилган бўлмасин, унинг узигина дарснинг утказилиши сифатини белгилай олмайди.

Дарс режаси ишлаб чиқариш устасининг иш хужжати ҳисобланади, шунинг учун унинг формаси, мазмуни, саволларни очиб бериш чуқурлиги дарснинг мазмунига, дидактик мақсадига уқувчилар бажарадиган ишларнинг тавсифига машқларнинг ташкил қилинишига, устанинг тажрибасига қараб ишлаб чиқариш устаси томонидан белгиланади. Дарс режаларини умумий дафтарда ёки алоҳида варақаларда тузиш тавсия этилади. Режани тахт қилишда дарс давомида керакли нарсаларни ёзиб қуйиш учун варақнинг четида бўш жой қолдирган маъқул. Дарс режаларига ишлаб чиқариш устасининг доимий, стандарт, ҳаммага маълум вазифаларни ақс этирувчи пунктларини (уқувчиларнинг дарсга қелишини текшириш, уларнинг ташқи қуринишини қуздан кечириниш ва ҳ.зо) қиритмаслик керак. Режадан фойдаланиш қулай бўлиши учун унинг ҳар қайси пунктини қолганларидан ажратиб қуйиш, асосий пунктлар тагида қизиқ қуйиш зарур. Режада жорий вақтни ҳам, ҳақиқий вақтни ҳам қурсатиш мумкин. Бироқ, режадан фойдаланиш қуоайроқ бўлиши учун жорий вақтни қурсатган маъқул.

Ишнинг бориши,

1. Мутахассислик фанлари бўйича бўлимларни услубий таҳлил қилишни урганиш;
2. Дарс утишни ташкил этиш ва режали-конспект тайёрлашга боғлиқ ҳолда амалий саволларни ечишда мутахассислик фанлари бўйича олган билимларни такомиллаштириш.
3. Талаба уқитишнинг техник воситалари ва қурғазмали қуроқлардан фойдаланиб дарс утишни ва керакли услубларни қуллашни урганади.
4. Мутахассислик фан бўйича дарс режа ва конспект тузиш. Ҳар бир талабага топширик берилади қоллеж ва техникумларда уқийдиган уқувчилар учун мутахассислик фанлари бўйича дарс режасини тузиш. Топшириқга дарс утиладиган бўлим ёки мавзу қурсатилади. Давомийлик – 45 мин. Талаба томонидан бажаралидаган ишлар 3 қисмдан иборат:

- 1) Мавзунинг услубий тахлили.
- 2) Календар – тематик (техникумлар учун) ёки перспектив – тематик режа (коллежлар учун).
- 3) Дарс режа – конспекти.

Йулга солиб юбориш мақсадида ишлаб чиқариш таълими дарсининг куйидаги умумий схемасини таклиф этиш мумкин:

..... учун дарс режаси.

Дарс мавзуси

Дарс мақсади

Уқув ишлаб чиқариш ишлари

1.

2.

Дарсининг материал-техника таъминоти: мастер дарсга хозирлаб куйадиган асбоблар, заготовклар, мосламаларнинг номи ва миқдори, курсатма кулланмалар, уқитишнинг техник воситалари, хужжатлар ва х.з. (уқувчилар шахсан фойдаланадиган асбоблар ва устахона ускуналари курсатилмайди).

Дарсининг бориши:

1. Ташкилий қисм (вақт)

2. Кириш инструктажи (вақт)

1. Дарсининг мавзуси ва мақсадини айтиш.

2. Уқувчилар билимларини текшириш: назарий ва ишлаб чиқариш таълими дарсларида урганилган, ушбу дарс материал билан боғлиқ бўлган материал буйича уқувчиларга саволлар бериш.

3. Дарс материали юзасидан уқувчиларга инструктаж бериш: тушунтириш ёки суҳбат қилиш режаси, мастер намоёниш қиладиган усулларнинг (приём) курсатмалари.

3. Уқувчилар машқни (мустақил ишлар) ва жорий инструктаж (вақт).

- I. Машкларнинг тартиби ва мазмуни.
II. Уқувчиларнинг иш уринларини асосий айланиб чиқишдан кузланган мақсадлар.

4. Яқунловчи инструктаж(вақт)

Инструктажнинг асосий саволлари (дарс вақтида тулдирилади). Уй топшириги.

Уз-узун текшириш саволлари.

1. Дарс режимини тузишдан асосий мақсад нимадан иборат?
2. Режанинг таркибий қисмлари нимадан иборат?
3. Илгари тузилган дарс режаларидан фойдаланиш мумкинми ва нима учун?

АМАЛИЙ ИШИ 6

Мавзу: Уқувчиларнинг ишлаб чиқариш машгулотларини утқизишда билим, малака, қуникмаларни текшириш, баҳолаш услубиёти.

Ишнинг мақсади: Булажак ишлаб чиқариш таълими усталарига уқувчиларнинг уқишдаги муваффақиятларини қайд қилиш, уқувчиларнинг билимларини мустаҳкам узлаштириши учун зарур ишни белгилашни ургатиш ва уқув ҳамда малакаларини назорат қилиш ва баҳолашни ургатиш.

Назарий қисм.

Уқитувчиларнинг яхши ишлашини талаб қилишдан аввал, улар уқув меҳнатини баҳолаш, уларни меҳнат қилишга ургатиш лозим.

Баҳолаш – устоз қулида гоят таъсирчан воситалардан биридир. Бу воситадан ниҳоятда эҳтиёткорлик билан фойдаланиш керак. Баҳо ҳамиша уқувчиларга таълим-тарбия беришда қумаклашмоғи лозим. Бунда эса баҳо албатта холис булган. Уқитувчи баҳога ичидан рози булган ва унинг моҳиятини тушунган тақдирдагина эришилади.

Укитувчи амалиётида текширишнинг жорий ва тематик турлари куп кулланилади. Улар огзаки ва ёзма ишлар, индивидуал ва ёппасига сураш, дарс буйича балл куйиш шаклида утказилади. Билимларни жорий текшириш хар бир дарсда утказилади. Жорий текшириш билимларни аниклашга ва укув жараёнида шу асосда олиб боришга имкон беради.

Тематик текшириш бутун мавзунинг узлаштирилишини назорат килиб боришини таъмин этади. Бу хилдаги текшириш материални системалаштиришда жуда катта ахамиятга эга. Киска вақт мобайнида шунака саволлар бериш ёки шунака вазифаларни таклиф этиш керакки, укитувчи узи уларда мавзунинг асосий мазмуни асосий гоёларини куриб тургандай хис килиш керак. Одатда ёзма контрол ва мустакил ишлар билимларни текширишнинг асосий формаларидир. Назорат ва текширув максидидаги мустакил ишлар асосан комплекс ишларни бажариш дарсида куп кулланилади, бунда укувчиларда мустакиллик, уз кучларига ишонч карор топади. Укувчиларда ишлаб чикариш машгулотларида индивидуал тарзда ва ёппасига сураш жорий, тематик ва якуний текширишнинг кенг таркалган формалари хисобланади.

Масалан, ишлаб чикариш машгулотларида технологик жараёнларни бажариш буйича савол бутун гуруҳга берилади. Бирмунча вақт мобайнида хар бир укувчи кандай жавоб беришни уйлайди. Индивидуал тарзда сураш чогида хар бир укувчи билан эвристик сухбат утказилади. Укитувчи укувчи йул куйган хато ва камчиликларни тугрилайди.

Дарс пайтида укувчилар билан «бахо оркали» муаммолардан купрок фойдаланиш керак. Бу эса укувчиларнинг уз ишини самарали тарзда «узи бахолаши» учун шароит яратади.

Устоз укувчига хакли равишда «2» бахо куйиши мумкин. Лекин асосий вазифа – унинг олдини олиш «2» бахо куймасликнинг хамма чоралари курилганидан кейингина шу бахони куйиш мумкин.

Кучли укувчилар ишини тахлил килиш ва бахолаш пайтида энг яхши укувчиларнинг ижодий намунаси гуруҳдаги бошка укувчилар учун урнак булишида ошкоралик катта ахамиятга эга.

Бир укувчини бутун жамоага карама-карши куймаслик учун хадеб уни мактайвериш ва рагбатлантириш керак эмас. Яхши укувчиларни яхши укигани учунгина эмас, балки янада яхширок укишга интилаётгани учун макташ ва рагбатлантириш керак.

Ишнинг бориш тартиби.

1. Тайёрланган ишлаб чикариш машгулотини текшириш дарси кузатилади.
2. Текшириш дарсида билим, малака, куникмаларни текшириш формулалари ва турлари тахлил килинади.
3. Гурух журнали буйича жорий ва якуний узлаштириши курсаткичларини урганиши.
4. Тахлил натижалари жадвал 1 га ёзилади.
5. Иш буйича хулосалар чикарилади.

Уз-узини текшириш саволлари.

1. Ишлаб чикариш машгулотида, укувчиларнинг билим, малака ва куникмаларини жорий текширишнинг хусусиятларини айтиб беринг.
2. Ишлаб чикариш таълими дарсларида укув материални системалаштиришда тематик жихатдан текшириш кандай ахамиятга эга.
3. Укувчи ишлаб чикаришда барча технологик усулларни тугри бажаради. Техника хавфсизлиги коидаларига риоя килди лекин хатоликка (технологик жараённи бажаришда) йул куйилади. Бунинг учун сиз кандай балл куясиз. Куймокчи булган бахонгизни изохланг.

Дарс номи	Текшириш тури	Текшириш формаси	Укувчиларни бахолаш	Укитувчи куйган бахони изохлаш

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР.

1. И.А.Каримов. Ўзбекистон XXI асрга интилоқда. Тошкент - "Ўзбекистон" - 2000.
2. Р.Мавлонова. О.Тўраева. К.Холиқбердиев . «Педагогика» «Ўқитувчи» - 2001 .
3. Н.Х.Авлиёқулов. Замонавий ўқитиш технологиялари. "Муаллиф" 2001.
4. Олимов Ғ.Т., Узоқова Л.П., Жалолова Д.Ф. Касб ҳунар таълимида амалий куникмаларни урганиш босқичлари. «Касбий таълим муаммолари» республика илмий-амалий конференцияси материаллари» Самарқанд – 2003 й. 72 б.
5. Олимов Ғ.Т., Авлиёқулов Н.Х. Муаммоли уқитиш технологияси. «Касбий таълим муаммолари» республика илмий-амалий конференцияси материаллари. Самарқанд – 2003 й. 73 б.
6. Олимов Ғ.Т., Узоқова Л.П., Жалолова Д.Ф. Касбий фанларни ўқитишда қизиқтириш (мотивация) усулини қўллаш. «Касбий таълим муаммолари» республика илмий-амалий конференцияси материаллари. Самарқанд – 2003 й. 75 б.

